

כ.

סיכום הדברים מכל הנזכר לעיל בענין מערת המכפלה

- א. שמערת המכפלה היא בת שלשה חדרים מערה לפנים ממערה.
  - ב. המערה הראשונה הוא כמו פרוזדור, ולשם ירדו כל האנשים שבאו להתפלל ושם נמצאות החביות מלאות עצמות שראו המבקרים שם כנוזר במסעות בנימין, ושם יש פתח שנכנס להמערה השניה.
  - ג. במערה השניה קבורים השבטים שזכו להקבר במערה סמוך לקברי האבות. וגם פתח מערה זו סתומה באבנים ובברזל ועופרת בלי שיהא אפשרות לפתוח ולהכנס שמה, ומשם יוצא הרוח החזק שכותבים המבקרים ומהמערה השניה זו, נמצאת פתח כניסה למערה השלישית.
  - ד. פתח מערה זו השלישית נסתמה תיכף ומיד על ידי בני יעקב, כשנקבר שמה האחרון מהאבות יעקב אבינו, ולא נקבר עוד שמה שום איש, ולא נמצא בה רק קברי הארבע זוגות, שלשת האבות אברהם יצחק ויעקב ושלש האמהות, שרה רבקה ולאה, ואדם וחיה אשתו.
- כן נראה מהמקורות שזכרנו לעיל.

כא.

רמז בתורה ובנביאים על חיוב לדורות להדליק נרות במקומות הקדושים, ועל קברי הצדיקים ומנהג קדום להדליק נרות לפני הנפטר לכבודו

במדרש הגדול שמות (כ"ז כ"א) איתא, "ואתה תצוה וגו' להעלות נר תמיד וגו' חקת עולם לדורותם מאת בני ישראל", "לדורותם" שנהוג הדבר לדורות, "מאת בני ישראל" משל צבור ד"א, "לדורותם" אעפ"י שאין לנו מקדש בעונותינו הרי בתי כנסיות ובתי מדרשות, תניא כל הרגיל בהדלקת (נרות) ביהכ"נ וביה"מ, זוכה למלכות, דכתיב, "ונר הוליד וגו' " אבא שאול אביאל שמו, ולמה נקרא שמו נר, שהיה מדליק בביהכ"נ וביה"מ, לכך זכה למלוכה ויצא ממנו שאול, עיין בתנחומא (תצוה ח', ויקרא ט' ב') בכולם כתיב שזכה למלוכה מפני שהדליק במבואות אפלות, ועיין בשהש"ר (ב' פסוק סמכוני באשיות) המדליק נר אחד תמיד בבוקר ובערב לפני הארון מתברך. כי ביהכ"נ איקרי מקדש ועיין מגילה (כ"ח ע"א) דהמשנה לומדת דקדושת ביהכ"נ אעפ"י שהן שוממין מדכתיב והשימותי את מקדשיכם וע"ש (כ"ט ע"א) "ואהי להם למקדש מעט" אלו בתי כנסיות ובהמ"ד שבבבל, הרי דבתי כנסיות נקראים בית המקדש.

ועיין בזהר (ח"ב נ"ט ע"ב) ברעיא מהימנא, פקודא למבני מקדשא לתתא וכו' והוא בי כנישתא איצטריך למיבני ליה וכו', ושם ח"ג קכ"ו ע"ב ועשו לי מקדש סתם דכל בי כנישתא דעלמא מקדש איקרי ע"ש, הנה זה מקור חדש שמצאתי. ועיין בבעה"ט שם דמכאן רמז חוב לנשים להדליק נר שבת.

אוצר החכמה

כב.

אבל הפוסקים מביאים מקור לזה שמדליקים במקומות הקדושים מהפסיקתא דר' כהנא (פיסקא כ"א קומי אורי דף קמ"ג ע"ב), „על כן באורים כבדו ה' וגו' (ישעיה כ"ד ט"ו) „במה מכבדין אותו באלין פנסיא הן כגון עשיות שמדליקין בבתי כנסיות בכל מקום אפילו באיי הים לכבוד השם" נוסח זה הובא ברמב"ן (בראשית י"א סוף פסוק כ"ח) בשם מדרש קומי אורי, משום דפסיקתא זו מתחלת קומי אורי, ובאבודרהם סוף סדר יום הכפורים (צד ר"ץ הנצאת ירושלים) כתוב מה שנהגו להדליק נרות בלילי יוהכ"פ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות הטעם משום דאיתא (בפסיקתא דר"כ ובתנחומא ריש בהעלותך) על כן באורים כבדו ה' אלו הפנסין, אמר הקב"ה הדליקו לפני נרות כדי שאשמור את נשמתכם המשולה לנר שנאמר „נר אלקים נשמת אדם" ופירוש פנסין עשיות, ובתרגום יונתן על פסוק זה אנו מוצאין ג"כ רמז על הדלקת נרות על קברי הצדיקים, שמתרגם שם „על כן באורים כבדו ה', על כן במיתי נהורא לצדיקא יקרון קדם ה' וכו' „, ובספר אמרכל הובא בשם תרגום מגילת אסתר שבמלשינות שאמר המן על ישראל לפני אחשורוש אמר „בליל צומא רבא (יוהכ"פ) מדליקין נרות סכום בניהם סכום אבהתהון" הרי שהיה מנהג קדום בישראל להדליק נרות לכבוד הנפטרים, וכן מצינו במשנה ברכות (פרק ח' משנה ו') „אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים" ופירשו בגמ' שם משום דלא נדלקו לשם אור רק לכבוד הנפטר, וגם בפרקי דר"א (פרק ל"ו) איתא כשנכנס אברהם אבינו למערת המכפלה ראה אדם וחות שוכבין על מטות ונרות דולקין על יד מטותיהם, וכן מצינו במשה רבנו ע"ה כשעלה להר ההר עם אהרן, ראה במערה מטה מוצעת ונר דולק, ואמר לאהרן עלה על המטה וכו' (מדרש פטירת אהרן באוצר המדרשים צד 14) והובא בפירש"י (במדבר כ' כ"א) וכן מצינו כשנפטר ר"ע בבית האסורים והובא לקבורה על ידי תלמידו ר' יהושע הגרסי עם אליהו הנביא זצ"ל. במערה באנטיפטריס של קסריה, נכנסו למערה ומצאו בה מטה מוצעת, וכסא ומנורה (מדרש משלי פרק ט', ובמדרש אגדה אמור ה' ובאוצר המדרשים צד 447, ובילקוט משלי רמז תתקמ"ד) ובילקוט וכיון שיצאו נסתמה המערה, ונדלק הנר על המנורה, וגם מדברי טענות הקראים שהזכרנו לעיל אנו רואים

שהיה מנהג בישראל להדליק נרות על קברי הצדיקים, וכ"כ ר' בנימין במסעות בנימין על הקברים שבמערות המכפלה מדליקין עשיות אחת בכל יום ויום ובכל לילה ולילה (מסעות בנימין צד כ"ז הוצאת אדלר) ושם (צד מ"ד) כותב בבבל על נהר פרת על קברו של יחזקאל הנביא, עשית דולקת בכל יום וכל הלילה וכו' וכ"כ ר' פתחיה מרגנשבורג שמהכסף שנותנים המבקרים מתנה, קונים שמן זית ומדליקין שם כשלושים נרות (סבוב ר' פתחיה צד ז') ושם (במ"ב צד מ"ה) ומשם ג' מילין לעיר קוצינא ובה כמו שלש מאות יהודים ושם קבר רב פפא ורב הונא ורב יוסף הנקרא סיני (הוא ר"י ברבי חייא חולין י"ת ע"ב) ורב יוסף בר חמא ולפני כל אחד ואחד בית כנסת, ומתפללין שם ישראל בכל יום, ושם (צד מ"ט ג') שבנו בית הכנסת על קברו של דניאל, בשושן הבירה, ומתפללין שם על קברו, ובצד (נ"ג) שבנו בית הכנסת על קברי מרדכי ואסתר.

כג.

ועיין בשו"ת מהרלב"ח (שהיה רב בירושלים משנת רפ"ה אחר פטירת הנגיד הר"י שולל ז"ל) שכותב שהיה מנהג שהיו מביאים נדריהם ונדבותיהם לבית ציון הנביא שמואל ע"ה, ושם מדליקין שמן ושעוה לכבודו ע"ש באריכות. ועיין בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סימן תר"ח) שנשאל במי שנדר לגלח את בנו במקום קבר שמואל הנביא, ובא ומצא שכבר נלקח ביד עכו"ם בעונות, ואין ישראל יכול להכנס שם, מה תקנה יש לו, וגם הקהל והחכמים החמירו שלא יעלה לשם שום יהודי והשיב כבר נהגו בכל הגליות לחשוב זה לנדר גמור והטעם לפי שהיו רגילין להביא נדרים ונדבות ונותנין משקל השער, לצורך המקום להדליק עליו שעוה ושמן, ולשאר צרכיו וכו' ע"ש שהאריך בזה (והרדב"ז היה עוד קודם ה"א רע"ד מבית דינו של הנגיד הר"י שולל בירושלים כ"כ בתשובה ח"ב סימן תרמ"ד) והוא תיקן המשמרות על הקברים (שם הגדולים לחיד"א אות ד' סימן ט"ז) באנציקלופדיא העברית מביא שבימי ר' שמואל ב"ר פלטיאל שחי 980—1015 שדן על תרומת שמן למקדש בכותל המערבי ע"ש (חלק ו' א"י צד 1146).

כד.

מנהג קדום שהמבקרים רושמים שמותיהם במקומות הקדושים ועל קברי הצדיקים לזכרון עולם

והמנהג שהמבקרים כותבים שמותיהם במקומות הקדושים ועל קברי הצדיקים לזכרון עולם, הובא עוד מר' בנימין מטולידא, ביקר בא"י בשנת